Suomen Olympiakomitea ry
19.10.2021

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Suomen Olympiakomitean lausunto valtion talousarvioesityksestä

***VIITE**: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022*

Teema: Liikuntatoimi (29.90); Liikuntatoimen rahoituksen riittävyys, erityiset kipupisteet? Miten edistetään liikunnallista elämäntapaa ja vähennetään liikkumattomuuden kustannuksia? Miten liikuntapoliittisen selonteon ja hallitusohjelman kirjausten toimeenpano on edennyt ja miten liikunnan edistäminen on otettu huomioon esim. kuntien strategioissa ja liikuntapoliittisissa toimenpiteissä?

1 Leikkauspäätösten peruminen oli tervetullut päätös

Hallitus päätti perjantaina 15.10. perua rahapelitoiminnan tuottojen alenemisesta aiheutuvat määrärahaleikkaukset liikunnan ja urheilun, kuten muidenkin rahapelitoiminnan tuotoista rahoitettavien toimintojen osalta. Liikunnan osalta kyseessä on 11,9 miljoonan euron määrärahaleikkauksen peruminen.

Määrärahojen alentaminen olisi ollut erittäin kielteistä. Korona-kriisin jälkeen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiselle, yhteisöllisyydelle ja jaetuille kokemuksille on erityinen tarve. Vähennysten peruminen turvaa erityisesti liikuntapaikkarakentamisen ja kansalaistoiminnan rahoitusta.

➔ **Päätös perua liikunnan määrärahojen alentaminen on yhteiskunnallisesti perusteltu.**

2 Liikunnan ja urheilun sekä liikuntabudjetin yhteiskunnallinen merkitys

Liikuntabudjetilla luodaan liikunnan ja urheilun edellytyksiä. Merkitystä kuvaa, että UKK-instituutin raportin (2018)[1] mukaan liikkumattomuuden vuosittaiset yhteiskunnalliset kustannukset ovat vähintään 3 miljardia euroa. Iso osa kansansairauksista ja siten sote-menoista sekä tuottavuuden alentumisesta ja lyhyistä työurista aiheutuu haitallisista elintavoista[2].

Muun maussa näistä syistä liikuntabudjetin kasvattamista on pidetty kansallisesti tärkeänä tavoitteena. Se on kirjattu voimassa olevaan liikuntapoliittiseen selontekoon[3]. Perusteina on edellä mainittujen lisäksi muun yhteisöllisyys, elämykset ja viihtyminen. Selonteon oli määrä linjata liikuntapolitiikka koko 2020-luvulla. Olennaisia linjauksia ja tavoitteita ovat liikunnan lisäämisen lisäksi monipuolisen seuratoiminnan elinvoimaisuus, liikuntaolosuhteiden ja huippu-urheilun aiempaa vahvempi tuki.

Selonteossa perusteltiin noin 120 miljoonan euron laajaa investointipakettia liikuntaan ja urheiluun sekä pysyvien määrärahojen korottamista. Nämä linjaukset liikuntabudjetin nostamisesta eivät ole edenneet.

---

[1] Vasankari T, Kolu P, toim. Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31, 2018. Verkkoviite: https://ukkinstituutti.fi/tutkimukset-ja-hankkeet/liikuntatutkimus-suomessa/liikkumattomuuden-kustannukset-suomessa/

[2] Laajasti tutkimuksellisia perusteluita tarjoaa erityisesti UKK-insituutti näistä aiheista. Kts. https://ukkinstituutti.fi/

[3] Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta. Valtioneuvosto 2018. Käsitelty eduskunnassa 2019. Verkkoviite: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_6+2018.pdf

Myös akuutti yhteiskunnallinen tilanne puoltaisi liikuntamäärärahojen lisäämistä. Korona-kriisin myötä esimerkiksi kymmenet tuhannet lapset ja nuoret putosivat liikuntaharrastuksista[4]. Liikuntaseurojen tilanne vaikeutui ja kilpailu- ja tapahtumajärjestäminen lähes lakkasi.

➔ **Liikuntapolitiikan kansallisten linjausten toteuttamiseksi hallituksen ja viime kädessä eduskunnan tulisi luoda suunnitelma liikuntabudjetin saattamiseksi liikuntapoliittisessa selonteossa linjatulle tasolle.**

3 Liikuntatoimen rahoituksen riittävyys ja kipupisteet

Hallituksen johtoviisikon 15.10. tekemä päätös turvaa liikunnan rahoituksen vain vuoden 2022 osalta. Se jättää vuoden 2023 osalta ison epävarmuuden liikuntamäärärahojen tasosta ja riittävyydestä. Valtion liikunnan budjetoinnissa tulisi olla nykyistä pidempi näkymä tulevaisuuteen.

Yhteiskunnalliset tulokset liikunnassa ja urheilussa koituvat vuosien työn myötä – oli kyse kansanterveydestä, kansalaistoiminnasta tai huippu-urheilusta. Myös rahoituksessa pitäisi olla näkymä usealle vuodelle.

Kuluvalla syyskaudella hallituksen on määrä uudistaa rahapelituotoilla rahoitettujen toimien rahoitusjärjestelmä. Työhön osallistuvat myös eduskuntapuolueet. Uuden rahoitusjärjestelmän tulee olla nykyistä vakaampi, ennakoitavampi ja turvata liikunnan rahoituksen riittävä taso pitkällä aikavälillä.

➔ **Liikunnan valtiorahoitukselle tulee rakentaa ennakoitava, kasvava ja vakaa kehikko.**

4 Miten edistetään liikunnallista elämäntapaa

Käytännössä koko liikuntabudjetissa on kyse vaihtelevin osuuksin liikunnallisen elämäntavan edistämisestä. Sillä vahvistetaan koko liikuntakulttuurin kokonaisuutta.

Liikuntakulttuurissa eri osa-alueet tukevat toisiaan. Aikuisiällä liikunnallinen elämäntapa perustuu useimmiten lapsena ja nuorena opittuihin tapoihin. Lapsista ja nuorista taas valtaosa harrastaa jossain vaiheessa liikuntaa seuroissa. Seurat järjestäytyvät ja kehittyvät monin tavoin huippu-urheiluperusteisesti[5]. Lisäksi liikuntakulttuuriin kuuluu esimerkiksi koulu-, oppilaitos- ja työpaikkaliikuntaa, arkiliikuntaa ja muuta omatoimista terveysliikuntaa ja kuntoliikuntaa. Valtio edistääkin liikunnallista elämäntapaa koko liikuntabudjetillaan.

Kaikkein selkeimmin liikunnallisen elämäntavan edistämiseen kohdistettuja määrärahoja ovat:

- Kansalaistoiminnan avustaminen
- Suomen harrastamisen malli (ei osana liikuntabudjettia)
- Liikuntapaikkarakentaminen
- Liikkuvat-ohjelma

Kansalaistoimintaan osoitettu määräraha pysyy ilmeisesti hallituksen johtoviisikon tekemän päätöksen myötä vuoden 2021 tasolla, eli 44,83 miljoonassa eurossa. Liikuntapaikkarakentamisen määrärahojen on ilmeisesti myöskin määrä pysyä vuoden 2021 tasolla, eli 29,29 miljoonassa eurossa. Harrastamisen mallille on varattu OKM:n yhteisistä menoista 14,5 miljoonaa euroa (momentilta 29.01.30.). Liikkuvat-ohjelman[6] on määrä loppua kolmen vuoden rahoituksen jälkeen ja sen jatkoa arvioidaan. Ohjelmat ovat hyvin eri vaiheissa kehityskaartaan: Liikkuva koulu esimerkiksi on osoittanut vaikuttavuutensa, mutta ei ole vakiintunut ilman

[4] Kysely: Korona-aika kurittanut jäsenjärjestöjä ja seuroja (Suomen Olympiakomitea 28.4.2021) Verkkoviite: https://www.olympiakomitea.fi/2021/04/28/kysely-korona-aika-kurittanut-jasenjarjestoja-ja-seuroja/

[5] Monet seuratoimintaan osallistuvat aktiivit motivoituvat kilpa- ja huippu-urheilusta, lajeja kehitetään huippu-urheilunäkökulmasta ja kilpaurheilu kaikkiaan toimii seuratoiminnan yhtenä rakenneosana.

[6] Kokonaisuuteen kuuluvat Liikkuva perhe-, Liikkuva varhaiskasvatus-, Liikkuva koulu-, Liikkuva opiskelu-, Liikkuva aikuinen- ja Ikiliikkuja-ohjelmat. Kts. tarkemmin: https://minedu.fi/liikunnan-edistaminen

rahoituksen jatkoa. Liikkuva opiskelu sen sijaan on vielä verrattain uusi kokonaisuus. Liikkuvia vastaavan toiminnan tarpeellisuus on ilmeistä jatkossakin, koska ohjelmassa kehitetyt käytännöt eivät ole vakiintuneet arkiyhteisöissä kuten kouluissa, ja toisaalta, arviot esimerkiksi Liikkuva koulu -ohjelmasta ovat rohkaisevia[7].

Näiden lisäksi liikunnallisen elämäntavan edistämisessä on kyse lukuisista muista julkisen ja muiden sektoreiden toimista. Esimerkkejä ovat liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalta rahoitettava kävelyn ja pyöräilyn edistäminen (momentilta 31.10.31. yhteensä 4 miljoonaa euroa, sisältäen tukea kuntien joukkoliikennehankkeille).

Kaikkiaan liikunnallisen elämäntavan edistäminen on erittäin tärkeää, paitsi yksilön hyvinvoinnin, myös koko yhteiskunnan kannalta. Se vähentää sote-menoja ja pidentää työuria. Siksi se purkaa kestävyysvajetta ja on yksi toimi, jolla hyvinvointiyhteiskunnan toimintaa voidaan turvata. Iso osa kansansairauksista ja siten sote-menoista sekä tuottavuuden alentumisesta ja lyhyistä työurista aiheutuu haitallisista elintavoista[8].

➔ **Koko liikuntabudjetissa on kyse vaihtelevin osuuksin liikunnallisen elämäntavan edistämisestä.**

➔ **Kokonaisuutena onnistumista on erittäin vaikeaa arvioida.**

➔ **Liikkuvat-ohjelman kaltaisten toimien jatko vaikuttaa perustellulta.**

5 Miten liikuntapoliittisen selonteon ja hallitusohjelman toimeenpano on edistynyt?

Liikuntapoliittisessa selonteossa määriteltiin tavoitteita liittyen liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen, kansalaistoiminnan elinvoimaisuuteen sekä huippu-urheiluun. Selonteossa perusteltiin noin 120 miljoonan euron investointipakettia liikuntaan ja urheiluun sekä pysyvien määrärahojen korottamista. Nämä linjaukset liikuntabudjetin nostamisesta eivät ole edenneet.

Liikuntapoliittista selontekoa on kuitenkin noudateltu tällä vaalikaudella sisällöllisesti. Budjetissa on muutamia määrärahoja, jotka erityisesti perustuvat selonteon toteuttamiseen. Erityisesti tällainen on momentti 29.90.56. liikunnan ja huippu-urheilun edistäminen. Lisäksi Liikkuvat-ohjelmien rahoitus momentilta 29.90.30. perustuu osin liikuntapoliittiseen selontekoon. Tämä määräraha oli tarkoitettu kolmivuotiseksi siirtomäärärahaksi, ja vuonna 2022 se ehdotetaan poistettavaksi.

Toisena poimintana liikuntapoliittisen selonteon toteutuksesta voi mainita nuorten urheilijoiden tukemisen urheiluakatemioissa ja urheilijoiden kaksoisuran edistämisen. Liikuntapoliittisessa selonteossa (s. 38-39) esimerkiksi todetaan tarve kehittää urheiluakatemioita, edistää urheilijan uraa tavoittelevien kaksoisuraa ja parantaa urheilijoiden sosioekonomista asemaa. Näitä tavoitteita on tällä hallituskaudella toteutettu vaihtelevasti.

Akatemiatoiminnan tarkoituksena on yhdistää urheilu-uraan tähtäävä urheilu ja opiskelu. Akatemiatoiminta on eri kansallisten arvioiden mukaan onnistunut hyvin ja se on myös kiinnittänyt kansainvälistä huomiota vastuullisena tapana edistää nuorten urheilijoiden menestystä ja uramahdollisuuksia urheilun ohessa[9]. Tällä hallituskaudella tehdyt lisäkohdennukset ovat varmistaneet kaivattujen ammattivalmentajien ja asiantuntijoiden määrän lisäämisen. Tarve lisäkohdennuksille on tullut selkeästi ilmi nuorten urheilijoiden arjessa, ja sen vaikuttavuutta arvioidaan. Lisäkohdennus akatemioille ja valmennuskeskuksille on ollut 2,5 miljoonaa euroa (siirtomääräraha 3 v.) vuonna 2021. Vuodelle 2022 esitetään 2 miljoonaa euroa. Siirtomäärärahamenettelyn vuoksi alentuma ei tule näkymään henkilöstövähennyksinä, mutta se tarkoittaa kehityksen hidastumista. Akatemioiden tuki tulisi nostaa 2,5 miljoonaan euroon. Pitkällä aikavälillä

[7] Kts. esimerkiksi Liikkuvan koulun ulkoinen arviointi vuodelta 2019, verkkoviite: https://www.liikkuvakoulu.fi/liikkuva-koulu-ohjelman-k%C3%A4rkihankevaiheen-arviointi-julkaistu

[8] Laajasti tutkimuksellisia perusteluita tarjoaa erityisesti UKK-insituutti näistä aiheista. Kts. https://ukkinstituutti.fi/

[9] Kts. tarkemmin esimerkiksi Huippu-urheilun sisäinen arviointi (2020). https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2021/01/7b27ce67-hu-sisainen-arviointi-2020.pdf

lisärahoitustaso tulee turvata noin 2,5 miljoonaan euroon vuodessa, koska akatemioissa on joka vuosi uusia opiskelijoita – muutaman vuoden kehitysspurtti auttaa lähinnä kyseisten vuosien opiskelijoita.

Hallitusohjelmaa ja liikuntapoliittista selontekoa toteutetaan monipuolisilla toimilla, pitkäkestoisesti, monilla hallinnonaloilla ja eri sektoreiden yhteistyöllä. Ei ole helppoa arvioida, onko kokonaisuus onnistunut. Asiantuntija-arvioiden mukaan liikunta korona-aikana on voinut polarisoitua, eli vähän liikkuvat ovat liikkuneet aiempaa vähemmän[10].

Liikuntapoliittisen selonteon linjausten toteuttamiseen tarkoitetut määrärahat eivät ole projektiluonteisia. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskuksien kehittäminen, seurojen tukeminen, lajien huippu-urheilutoiminnan tehostaminen, ikäihmisten liikkumisohjelma sekä muut eri ikäisten liikkumisohjelmat eivät ole tämän hallituskauden toimilla ”hoidettuja” – uusia lapsia tulee kouluihin, uusia nuoria akatemioihin ja niin edelleen. Tästä syystä määrärahojen jatkuvuus tulee turvata.

➔ **Liikuntabudjetin tason nostaminen ei ole edennyt lainkaan. Jotta liikuntapoliittisen selonteon linjauksia voidaan aidosti toteuttaa 2020-luvulla, on luotava suunnitelma liikuntamäärärahojen saattamiseksi tasolle, joka mahdollistaa selonteon linjausten toteuttamisen.**

➔ **Liikuntapoliittisen selonteon toteuttamiseen tarkoitettujen määrärahojen jatkuvuus tulee turvata.**

6 Miten liikunnan edistäminen on otettu huomioon kuntien toimissa?

Perustuen THL:n rakentamaan kuntakohtaisesti terveydenedistämistyötä kuvaavaan TEAviisariin[11], Suomen kunnissa liikunnan kautta tapahtuva terveydenedistäminen etenee kaikkiaan tuloksella ”parannettavaa”. Erityisesti parannettavaa on osa-alueilla voimavarat, sitoutuminen sekä seuranta ja tarveanalyysi. TEAviisarin tulokset viittaavat siihen, että kokonaisuutena Suomen kunnissa liikuntaa tulisi edistää vahvemmin ja myös rahoituksen tulisi olla korkeammalla tasolla.

Helsingissä 19.10.2021,

Liikunta- ja urheiluyhteisön puolesta

Jan Vapaavuori
puheenjohtaja

Mikko Salonen
toimitusjohtaja

Suomen Olympiakomitea

[10] Erityisesti UKK-instituutin Kunnon kartta -tutkimuksessa on kartoitettu fyysistä kuntoa ja sen kehitystä korona-aikana. Tulokset valmistuvat vuonna 2022. Ennakkoarvioita voi lukea esimerkiksi YLE:n artikkelista 7.10.2021: https://yle.fi/uutiset/3-12130479

[11] Kts. TEAviisari: https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=LII&y=2021&r=KOKOMAA&chartType=pointer&cmp=r viitattu 18.10.2021